

Sebők Melinda: *In memoriam György Oszkár*

Székesfehérvár, Vörösmarty Társaság, 2016, 191 l.

A két világháború között élt Székesfehérváron egy kiváló középiskolai tanár, aki a magyar nyelvet és irodalmat, valamint a franciát tanította a gimnáziumban. György Oszkár azon pedagógusok közé tartozott, akik nemcsak a katedrát tekintették az ismeretterjesztés és a tanítás terepének. A *Nyugat* köreihez közel álló írástudó költőként és műfordítóként is jeles érdemeket szerzett, a Radnóti Miklóshoz hasonló tragikus haláláig.

Hogy milyen tanár volt, arról később híressé vált tanítványainak egyike, a nagy színművész, Gábor Miklós 1997-ben így vallott e sorok írójának egy interjújában:

...ha jól emlékszem, Babits Mihály vagy Kosztolányi Dezső írt a verseiről kritikát, és neki is jelentek meg a Nyugatban írásai. Természetesen ez nekem, a fiatal diáknak nagyon imponált, és büszke voltam arra, hogy ő az én tanárom. Ezen kívül abban is biztos vagyok, hogy szellemileg kötött az ő alakjához sok minden. Arra is emlékszem, hogy egy novellámat odaadtam neki, és akkor nagyon részletesen, nagyon komolyan foglalkozott velem. Úgy él emlékeimben, mint egy nagyon komoly ember, aki igazi úriember is volt. Szívesen emlékezem rá, persze tragikus sorsa megdöbbentett. Tudjuk, hogy a második világháborúban elhurcolták a zsidó származású György Oszkárt is, és onnan nem tért haza.¹

S hogyan milyen költő és műfordító volt György Oszkár, azt leginkább a fiatal irodalomtörténész, a Székesfehérvárhoz ugyancsak kötődő Sebők Melinda jóvoltából tudhatjuk meg, aki ezúttal már a második könyvet tette közzé ebben a tárgyban, a 2011-ben az Argumentum Kiadó gondozásában megjelent *A Nyugat árnyékában* című kötet után. Természetesen nemcsak ő foglalkozik ezzel az életművel, hanem többek között Sipos Lajos, a jeles irodalomtörténész, a korszak kutatója is, aki más szempontból mentora is Sebőknek. És ne feledjük a korán elhunyt Szentimrey-Vén Dénest, valamint a hajdani Árgus folyóirat és kiadó fontos lépéseit sem. Ám kétségtelen, hogy a György Oszkár-életmű mind jobb megismertetésében Sebők Melindáé a fő szerep.

Igen fontos volt már *A Nyugat árnyékában* kötet is, amelyből jól látszik a költő és műfordító hovatarozása, a legnagyobbakhoz, Babits Mihályhoz, Kosztolányi Dezsőhöz vagy Tóth Árpádhoz fűződő szellemi viszonya. A új könyv ebből a szempontból is hozott jelentős adalékokat. A monográfus érdemei közé tartozik, hogy a szuverén és egyéni hangú alkotót is fölmutatja. Természetesen arról is olvashatunk nála, hogy Baudelaire híres művének ő volt az első itthoni fordítója, ám ő még *A rossz virágait*

¹ BAKONYI István, *Vendégeim voltak: Válogatott interjúk*, Székesfehérvár–Miskolc, Árgus Kiadó–Felsőmagyarország Kiadó, 2003, 50.

jegyezte címnek, szemben kortársaival, akiktől később az egyébként jobban hangzó *A romlás virágait* kaptuk. Babits egyébként György Oszkárt igencsak méltónak tartotta eme feladatára. Sebők Melinda szerint is olyan fordító volt ő, akinek lírai eszközei szerencsésen simultak hozzá a nagy francia szimbolista költő érzékeihez. Tömör és fontos műfordítás-elemzésekkel igazolja, hogy ez a tevékenység gazdagította a költői munkásságot is. Egy magányos, zárkózott, érzékeny és művelt írástudó portréját rajzolja meg a szerző, jó arányérzékkel. Nem méretezi túl alanya szerepét, reálisan, mértéktartóan láttatja értékeit és korlátait. Kutatói alázat jellemzi *A Nyugat árnyékában* és az *In memoriam György Oszkár* íróját is. Minden idegszálával arra törekszik, hogy a kevésbé ismert és emlegetett alkotóra irányuljon az olvasók és a szakma figyelve.

Olvashatunk a műves stílusról, a francia szimbolisták hatásáról. Az elmúlás és a halál gyakori témája e lírának, és ebben nyilvánvalóan szerepet játszik a kétesztendő korában elveszített anya emléke. (Ebben is rokonságot láthatunk György Oszkár és Radnóti Miklós sorsa között.) Bizonyos dekadens vonásaihoz az ilyesfajta élettények is hozzájárulhattak. Itt is, másutt is elmondhatjuk, hogy Sebők Melinda munkáját az irodalomtörténész precizitása és józan ítélőképessége jellemzi.

Az *In memoriam György Oszkár* tovább árnyalja és gazdagítja az összképet. Nemcsak kiváló elemzéseivel, hanem számos olyan mű kézírásos és nyomtatott közlésével is, amelyek eddig hozzáférhetetlenek voltak. Ahogy az alcímben is olvashatjuk, a szerző az anyagot sajtó alá rendezte, egyben a tanulmányokat írta, és a kéziratokat válogatta. Így kívánja a „feledés homályából” kimozdítani az életművet, ha nem is minden előzmény nélkül, hiszen 2003-ban, a már említett Szentimrey-Vén Dénes szerkesztésében megjelent az összegyűjtött versek első kötete.² Ám kétségtelen, azóta sem került be igazán György Oszkár tevékenysége irodalmunk vérkörébe. (Életében egyébként három verskötetét adták ki: az *In memoriam* címűt 1911-ben, a *Titok* címűt 1926-ban és *A végtelen fasort* 1930-ban.)

Sebők Melinda az új könyvben többek között igen fontos adalékokat közöl a költő és Babits Mihály párbeszédéről, kapcsolatáról. Elbeszéli kettejük kapcsolatának történetét, az 1901-es kezdeteket a budapesti egyetemen, ahol magyar–francia szakosok voltak. Mindkettejükre erősen hatott például a Négyessy-stílusgyakorlatok szabad légköre, a pezsgő szellemi élet. Szoros kapcsolat alakult ki közöttük, és ez hosszú időre meghatározta a dolgok alakulását. Izgalmas a levélváltásuk is, és az sem mellékes, hogy viszonyukból nem hiányzott a kölcsönös kritikai látásmód sem. Később ugyan eltávolodtak egymástól, ám kétségtelenek a hatások. Persze az is szerepet játszhatott mindebben, hogy György Oszkár székesfehérvári tanári munkája némiképp elszigetelődést is eredményezett. Egyébként is hajlott a magányra, a fájdalom és a halál élményének megragadására. „Mire a Nyugat befogadta, addigra a történelmi viszonyokból fakadó fenyegetettség árnyékolta be pályáját” (25).

² GYÖRGY Oszkár *Összegyűjtött versei*, szerk. SZENTIMREY-VÉN Dénes, Székesfehérvár, Árgus, 2003.

György Oszkár a francia irodalom iránti vonzódása mellett különös érzéssel figyelte magyar elődeit és kortársait. Vörösmarty Mihályt épp úgy, mint a két világháború közötti népi írók tevékenységét. A *Szózat* költőjéről György Oszkárék, a Vörösmarty Társaság meghívására 1935-ben Babits tartott előadást, és ez is elmélyítette ezt a vonzódást. György Oszkár szonettet is írt Vörösmarty emlékére, s ebben „... Vörösmarty tétova szemmel tekint a jövőbe és tébolyult elmével írja utolsó boldogtalan szavait. A mennyből is haragos tekintettel, »megtört szeműen«, fájó szívvel néz le ránk” (35). Itt olvashatunk arról is, hogy a harmincas évek második felében költőnk már csak az asztalfióknak dolgozott.

Am nem minden került asztalfiókba. Székesfehérvár 1938-as ünnepi esztendejében megjelent a rövid életű *Vár* című folyóirat (a mai azonos című negyedéves fórum jogelődje), és ez sok munkát adott György Oszkárnak. Sebők Melinda ezt a tevékenységet is méltatja, miközben visszatekint az akkori szerkesztőség érdemeire. Különösen kiemelendő az első számban *A szent év küszöbén* címmel megjelent értekezése. Elgondolkozató, hogy a korszak keresztény hagyományai, jelképei milyen fontosak voltak számára, hiszen Székesfehérvár akkori épületeiről, így például a Prohászka Ottokárról elnevezett emléktemplomról is van írása idegenforgalmi művei között. A zsidó származású költő és tanár nagy átéléssel szól a szentéletű püspökről, és ezt nem lehet eléggé hangsúlyoznunk abban a világban, amelyben oly sok a rágalom, a megalapozatlan vádaskodás.

Igen fontos a könyv azon részlete is, amelyben Sebők Melinda György Oszkár irodalomszemléletéről, a népies költészetéről vallott nézeteiről szól. Meggyőző, hogy mennyire érzékeny volt erre az irányra is a „*Nyugat* árnyékában” tevékenykedő irodalmár. Jól látta kortársainak értékeit és korlátait, és nem vitatta létjogosultságukat. Ahogy ezzel kapcsolatban Sebők Melinda írja: „A gyermekként bihari parasztdalokat éneklő Erdélyi, a rácegresi-ozorai pusztai cselédsorokba betekintő Illyés, a sárpentelei világban felnőtt Jankovich lírájának közös gyökerei: az otthonról hozott emlékek, ősi kincsek. Költészetük hagyományba kapaszkodó, visszanyúló ágaival kapcsolódnak be a magyar irodalom új áramkörébe” (46–47). Ezeket az értékeket is fontosnak tartotta tehát György Oszkár.

Értéke e kötetnek az is, hogy mintegy félszáz oldalon olvashatjuk az eddig kiadatlan versek gyűjteményét – hála Sebők Melinda gondos kutatómunkájának. Kézírásban és nyomtatásban együtt vannak jelen a művek. Alapvetően nem változtatják meg, ám igencsak árnyalják az eddigi összképet. A zsenének nevezhető írások mellett vannak érett művek is, és mindenképpen hozzátartoznak nemcsak a költő, de a kor összképéhez is. Hasonlóképpen megidézi jeles kortársait: József Attilát, Kosztolányi Dezsőt, Juhász Gyulát vagy Gárdonyi Gézát. Ezekben némileg fölveszi a jelzett modellek lírai természetének a ruháját, ezzel is tisztelegvén előttük.

Egyéb dokumentumokban is gazdag Sebők Melinda kötete, és joggal gondolhatunk arra, hogy lesz még mit mondania György Oszkár életművéről.

Bakonyi István